

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Peggy Gustavsson

Kronvitnesssystem som strafflindring?

En komparativ studie av svensk- och dansk rätt

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Lotta Maunsbach

Termin: HT 2013

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	4
1. INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Metod, material och forskningsläge	6
1.4 Avgränsning	7
1.5 Disposition	8
2. VAD INNEBÄR DET ATT VARA ETT KRONVITNE?	10
3. KRONVITNESSYSTEM I SVERIGE?	11
3.1 Hur strafflindringen i Sverige är uppbyggd	11
3.2 Praxis på området:	13
3.3 Vad talar för ett införande:	15
3.4 Vad talar emot ett införande:	17
4. KRONVITNESSYSTEM I DANMARK	20
4.1 Hur strafflindringen i Danmark är uppbyggd	20
4.2 Debatten i Danmark före införandet	23
4.3 Hur har det fungerat efter införandet:	26
5. ANALYS:	29
BILAGA 1:	34
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	36
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	40

Summary

The legal system of Sweden does not contain a crown witness system. A crown witness system means that a defendant can get a penalty discount if he or she reveals other people's crimes so the police and the prosecutor can convict other criminals. The purpose of this essay is to investigate, after a comparison with Denmark, if Sweden should introduce a crown witness system as a possibility to get penalty discount.

The prevailing ideology of criminal justice, both in Sweden and Denmark, is based on proportionality, equivalence, legality, equality before the law and objectivity. There are two possibilities to get a penalty discount in the Swedish Penal Code. First, Chapter 29 § 3, which includes clemency pleas related to the crime. Secondly, 29 § 5, which includes clemency pleas related to the equitable grounds. The equitable grounds are related to the defendant's personal circumstances or to something that he or she did after the crime that showed regret. A crown witness system does not fit in 3 § nor in 5 §. Revealing other people's crimes do not affect the circumstances during the crime and is not unreasonable or unfair to the defendant. Instead, it depends on procedural economy and about helping police and prosecutors to convict criminals. However, nowadays, after a precedent from the Supreme Court, NJA 2009 s. 599, the defendant has a chance of a penalty discount if he or she receive serious reprisals or threats as a consequence of revealing other people's crimes.

Even though Denmark just like Sweden, find that criminal justice is based on proportionality and equality, Denmark has introduced a crown witness system in their Penal Code 82 § pt. 10. This rule should be seen as a clemency plea – related to an act after the crime. Nevertheless, it is the court that will decide if the reveal would lead to a penalty discount or not. Before introducing the crown system in Denmark an intense debate appeared. This reflects the on going debate in Sweden about introducing the crown witness system or not. However, it is said that it would be morally wrong to get a penalty discount by revealing other people's crimes. Furthermore it is said that the information from a crown witness could be expected to have a low probative value because the defendant could earn a penalty discount by blaming other people.

After introducing the crown witness system in Denmark, the debate has faded away. Most Swedish politicians want to introduce the system in Sweden, since they think it could help to solve the organized crimes. This rule has been used in some cases in Denmark and has led to the revealing of other criminals.

Sammanfattning

Ett kronvitnesssystem, som innebär att en tilltalad genom angivelse av andra personers brottslighet kan få ett lindrigare straff, förekommer inte i det svenska rättsystemet. Syftet med denna uppsats är att, efter en komparation med Danmark, utreda om ett kronvitnesssystem som strafflindringsgrund borde införas. Straffsystemets vägledande principer i både Danmark och Sverige är rättssäkerhet, legalitet, likhet inför lagen, proportionalitet liksom saklighet och opartiskhet. Detta för att systemet skall ha förankring hos medborgarna.

BrB 29 kap. innehåller två paragrafer som kan leda till ett lindrigare straff. De förmildrande omständigheterna finns i 3 § och de är relaterade till gärningen medan 5 § innehåller billighetsskäl som är relaterade till gärningsmannen och inte själva gärningen. Kronvittne har inte ansetts falla in under någon av paragraferna. Att ange medbrottslingar efter gärningen påverkar inte omständigheterna vid gärningen och är därför inte hänförlig till de förmildrande omständigheterna. Billighetsskäl innehåller 8 punkter där strafflindring kan ges om det vore orättfärdigt att inte beakta omständigheten vid straffmätningen eller att gärningsmannen efter gärningen handlat på ett sätt som visar ånger. Att ange någon annan har mer att göra med processekonomiska skäl. Då handlar det istället om att hjälpa polis och åklagare med att utreda brott. Efter ett avgörande av Högsta Domstolen från år 2009 finns det dock möjlighet till strafflindring om det som en konsekvens av att den tilltalade lämnat uppgifter om andras brottslighet lett till hot om allvarliga repressalier.

Danmark har infört en bestämmelse i straffeloven, 82 § pt. 10, som innebär att en tilltalad kan få ett lindrigare straff om denne lämnar uppgifter rörande andra personers brottslighet och det leder till att klara upp brott. Precis som i Sverige anser Danmark att likhet inför lagen och proportionalitet skall ligga till grund för straffet. Trots det valde de att införa en paragraf om att angivelse av andra kan leda till strafflindring. Det är upp till rätten att bedöma om angivelsen skall leda till strafflindring.

Debatten i Danmark var, precis som den är i Sverige nu, livlig före införandet.

Förekommande argument var att det vore moraliskt fel att få ett lägre straff för att ha skvallrat samt att det ansågs problematiskt att veta hur sanningsenlig berättelsen är då personen har något att vinna på att beskylla någon annan. Efter införandet i Danmark har det inte varit några direkta protester i media och paragrafen har använts som strafflindring i

ett antal fall och lett till att fler brott uppklarats. De flesta partierna i Sverige är numera positiva till ett införande av ett sådant system då det skulle underlätta att komma åt den organiserade brottsligheten vilket är svårt idag.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
EKMR	Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk Tidskrift vid Stockholms Universitet
Kap.	Kapitel
NE	Nationalencyklopedin
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
Pt.	Punkt
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Ända sedan 1989 då dagens påföljdssystem infördes i BrB har det diskuterats om kronvittnen bör införas som strafflindringsgrund i Sverige. År 2009 dementerade Högsta Domstolen i ett avgörande att en sådan strafflindringsgrund existerar i svensk rätt. De menade att billighetsskäl i 29 kap. 5 § BrB inte innehåller någon strafflindringsgrund baserad på angiveri av andra brottslingar.¹

År 2013 har debatten återigen tagits upp i Sverige. Majoriteten av partierna i riksdagen och justitieminister Beatrice Ask är numera positiva till ett införande av ett kronvitnesssystem. Detta då de tror att ett sådant system kan vara till hjälp och då i synnerhet när det gäller den organiserade brottsligheten. Anne Ramberg, som är generalsekreterare för Advokatsamfundet, är dock tveksam. Ramberg menar att ett införande av angiverisystem vore rättsosäkert och skulle leda till olika spelregler då samma brott straffas olika.² Efter att ha följt denna rättspolitiska debatt i media har mitt intresse för frågan ökat. Jag kände därför att jag ville utreda om ett kronvitnesssystem skulle fungera som strafflindringsgrund i Sverige.

Vårt grannland Danmark har infört detta system. Jag skall i denna uppsats utreda varför de infört det och hur det fungerat för att få en uppfattning om det är något Sverige borde ta efter. Denna uppsats kommer därmed bestå av en jämförelse av strafflindringen i Sverige jämfört med strafflindringen i Danmark för att få en bild av om systemen är lika. För att sedan kunna se om kronvitnesssystemet även skulle passa in i svensk rätt.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att, efter en komparation med Danmark, utreda om Sverige bör införa ett kronvitnesssystem som strafflindringsgrund. Danmark har infört denna typ av strafflindring. Därför har jag valt att analysera rättsläget gällande strafflindring i

¹NJA 2009 s. 599.

²Sveriges Radio: *Förslaget om kronvittnen är problematiskt*, 2013-11-20.

Danmark jämfört med Sverige för att få en bild av vad som vore bäst lämpat för Sverige.

Följande frågeställningar ligger till grund för denna uppsats:

- Hur ser rättsläget ut i Sverige gällande strafflindring?
- Vad talar för respektive emot ett införande av kronvitnesssystem?
- Hur ser rättsläget ut i Danmark gällande strafflindring?
- Hur gick det för Danmark efter att de infört ett kronvitnesssystem?

1.3 Metod, material och forskningsläge

Uppsatsen bygger på den rättsdogmatiska metoden. Då den rättsdogmatiska metoden innebär att tolka och systematisera gällande rätt³ har jag arbetat i enlighet med rättskälleläran. Jag har därför främst studerat lagtext, förarbeten och praxis både vad gäller den svenska rätten som den danska rätten.

Kronvittne som strafflindringsgrund infördes i lag 2004 i Danmark. Deras lagstiftningsarbete fungerar på liknande sätt som i Sverige. Därmed har det varit möjligt att utröna tanken bakom deras strafflindring. De danska förarbetena hittade jag dels i Folketingstidende och dels på Folketingets hemsida. Det var inte möjligt att tillgå alla dokument på Juridicum, då vissa dokument försvunnit, därför har jag använt dokumenten från Folketingets hemsida trots att de saknat sidnumreringar. Jag har då hänvisat till rubrikerna istället för sidnumren.

Efter införandet i lag har en dom från Danmarks Højesteret meddelats. Detta rättsfall har jag använt mig av eftersom det ger en bild av den praktiska tillämpningen av paragrafen. Det har även meddelats domar från lägre instanser som jag valt att använda för att belysa hur regeln om kronvittne har tolkats i rättstillämpningen.

Jag har valt att använda mig av ett komparativt perspektiv eftersom Danmark har infört kronvittne som förmildrande omständighet i deras strafflag. Diskussionerna i Danmark före införandet har varit liknande de diskussioner som förekommer i Sverige. Genom att

³Peczenik: *Vad är rätt?: Om demokrati, rättsäkerhet, etik och juridisk argumentation*, s. 312.

jämföra hur rättsläget ser ut i de båda länderna kan Sverige antingen ta efter eller ta lärdom av Danmarks införande. Beroende på om det fungerat bra eller dåligt. Uppsatsen berör därför inte endast gällande rätt (de lege lata) utan även en analys om en eventuell framtida reglering (de lege ferenda).

Kronvittnessystemet är främmande för svensk rätt och därför är doktrin inom detta område begränsat. Det finns mycket offentligt tryck som behandlat frågan men inget har lett till ett införande i svensk rätt. Det har dessutom skrivits examensarbete, utredningar, rapporter från BRÅ och juridiska artiklar om ämnet. Juris doktor Jack Ågren har skrivit ett forskningsarbete om billighetsskäl i BrB 29:5. Ågrens monografi berör inte specifikt kronvittnesfrågan utan behandlar de billighetsskäl som finns. Han diskuterar dock om ett kronvittnessystem kanske har införts bakvägen genom att domen från HD tillåter strafflindring då angivelsen lett till hot om allvarliga repressalier.⁴

Jag har även valt att använda mig av källor av lägre rang som artiklar från dagspress. Detta för att se hur debatten ser ut i media i dagsläget då straffsystemet skall ha förankring hos medborgarna för att de skall acceptera det.

1.4 Avgränsning

Denna uppsats handlar om ett eventuellt införande av strafflindring vid tilltalades angivelse av andra personers brottslighet. Detta kronvittnessystem förekommer inte bara i Danmark utan även i Norge och ett antal anglosaxiska länder. Jag har dock valt att avgränsa mig till att bara undersöka rättsläget i Danmark eftersom jag anser att vår rättstradition är ganska lika. Danmark ligger nära Sverige såväl geografiskt, historiskt som kulturellt.

Även Norge har sedan 2008 valt att införa kronvittnessystem som strafflindringsgrund i lag. Jag har dock utelämnat detta i uppsatsen eftersom deras nya strafflag, från 2005, fortfarande inte trätt i kraft. I deras nya strafflag, 78 § pt. f, har en tilltalads angivelse av andras brottslighet införts som en förmildrande omständighet vid straffmätningen om

⁴Ågren: *Billighetsskäl i BrB 29:5*, s. 152-153.

det underlättat utredningen. Tidigare har strafflindring medgetts för detta i praxis efter att rätten skönmässigt tolkat 59 § i 1902 års straffelov.

Det finns, utöver kronvitnesssystemet, ett liknande system som heter plea bargain.⁵ Det innebär att den misstänkte träffar en överenskommelse med åklagaren rörande straff och avskrivning av vissa misstankar i utbyte mot upplysningar rörande den fortsatta utredningen.⁶ I USA används plea bargaining i över 90 % av alla grova brott.⁷ Ett sådant system är främmande för svensk rätt där åtalsplikten i princip är absolut. Jag har valt att inte undersöka plea bargain närmre då den aktuella rättspolitiska debatten rör just kronvittne- och inte plea bargain-systemet.

I utredningen om kartellbekämpning talades det om kronvitnesssystem inom både konkurrensrätten och inom straffrätten. Inom konkurrensrätten kallas detta system för leniencyprogram.⁸ Jag har valt att inte ta med det utan endast kronvitnesssystem inom straffrätten på grund av utrymmesbrist.

1.5 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i tre delar: en inledning, en beskrivande del och en analyserande del. Den beskrivande delen är störst för att kunna ge en objektiv grund för analysen.

Kapitel 1 är det inledande kapitlet där bakgrund till frågeställningarna ges. Syftet, metoden, teorin, materialet och avgränsningar som gjorts preciseras. Därefter börjar den beskrivande delen i kapitel 2. Detta kapitel beskriver vad ett kronvitnesssystem innebär. I kapitel 3 beskrivs dels rättsläget i Sverige, dels vad som talar för och emot ett införande av kronvitnesssystem i utredningar, juridiska artiklar och media. Rättsläget i Sverige beskrivs genom att utreda grunden till dagens strafflindring. Detta görs genom

⁵Det finns tre olika typer av sådana överenskommelser. En typ innebär att åklagaren, i utbyte mot ett erkännande från den misstänkte, förhandlar om att endast åtala för något av de brott som den tilltalade är misstänkt för eller för ett mindre allvarligt brott. En annan typ av överenskommelse bygger på att domstolarna godtar åklagarens påföljdsförslag. Åklagaren kan då förhandla med den misstänkte genom att använda straffet. Den tredje typen av överenskommelse är en form av kronvitnesssystem. Det går ut på att använda misstänkta för att förbättra åklagarens position i förhållande till andra misstänkta, se SOU 2005:117 s. 52-54.

⁶SOU 2005:117 s. 49-50

⁷Bogdan: *Concise Introduction to Comparative Law*, s. 129-130.

⁸SOU 2001:74 bilaga 1, s. 203.

att historiskt utreda lagstiftningen rörande strafflindring. Därefter beskrivs vad praxis säger om kronvitnesssystem för att utreda hur domstolarna ställer sig till det.

Då detta är en uppsats med ett komparativt perspektiv innehåller kapitel 4 samma punkter som kapitel 3 men det berör rättsläget i Danmark. Det berör därför hur Danmarks strafflindringssystem är uppbyggt. Vidare beskrivs vad som talade för och emot ett införande av kronvitnesssystem i Danmark. I kapitel fyra finns även en punkt om hur det fungerat efter införandet.

Efter att ha redovisat och jämfört det svenska- och danska strafflindringssystemet kommer slutligen kapitel 5 där en analys och slutsats framkommer. Det är i detta kapitel jag lämnar min åsikt till om Sverige bör införa ett kronvitnesssystem som strafflindringsgrund eller ej.

I bilaga 1 finns relevant lagtext.

2. Vad innebär det att vara ett kronvittne?

Då systemet med kronvittne är främmande för svensk rätt saknas en legaldefinition. Enligt NE är kronvittne en gärningsman som vid löfte om strafflindring eller straffbefrielse vittnar mot medbrottslingar.⁹

Vid införandet av dagens påföljdssystem uttalade Fängelsestraffskommittén att ett kronvittne är en gärningsman som får ett lägre straff om han avslöjar sina medbrottslingar.¹⁰ Enligt HD medför ett utvecklat kronvittnessystem att de brottsbekämpande myndigheterna kan förmå en brottsling att avslöja medbrottslingar genom att utlova förmåner. En sådan ordning är idag främmande för det svenska rättsystemet.¹¹

Eftersom det saknas en svensk juridisk definition av kronvittne framgår det inte explicit vad kronvittnet skall göra och hur det skall framkomma för rätten vad kronvittnet gjort. I Danmark däremot innebär kronvittnessystemet att straffet kan påverkas i förmildrande riktning då den tilltalade gett upplysningar som var avgörande för uppkläringen av straffbara handlingar som begåtts av andra. Personen behöver inte själv ha varit med i de brott som han eller hon lämnat upplysningar om. Detta system skall främst användas vid grövre kriminalitet som större narkotikabrott, allvarlig våldskriminalitet eller allvarlig ekonomisk brottslighet. Det skall tydligt framhävas för den tilltalade att det inte är säkert att strafflindring kommer utges då det är upp till rätten att bedöma det. Det är åklagarens uppgift att under domstolsförhandlingen, i samband med bevisningen, ta upp upplysningarna.¹²

⁹Nationalencyklopedin, band 11, 1993 s. 471.

¹⁰SOU 1986:14, s. 452-453.

¹¹NJA 2009 s 599.

¹²Smith m.fl.: *Straffprocessen*, s. 649-650.

3. Kronvitnessystem i Sverige?

3.1 Hur strafflindringen i Sverige är uppbyggd

Straffmätning och möjligheter till ett lindrigare straff regleras i 29 kap BrB. Före införandet av dagens påföljdssystem fanns det inga allmänna regler för påföljdsval och straffmätning. Det angavs i dåvarande BrB 1 kap 7 § att domstolen vid val av påföljd skulle beakta vad som krävdes för allmän laglydnad och fästa vikt vid att påföljden skulle vara ägnad att främja den dömdes anpassning i samhället.

Fängelsestraffkommittén fick i uppdrag att utreda ett nytt påföljdssystem med mer precisa regler.¹³ I utredningen togs frågan om kronvittnen bör ges fördelar vid påföljdsbestämmelsen upp men det ansågs inte lämpligt.¹⁴ Fängelsestraffkommittén medgav att ett kronvitnessystem i viss mån skulle kunna underlätta polisens arbete med att avslöja och utreda t.ex. organiserad narkotikabrottslighet. Dock ansågs det vara behäftat med nackdelar. En nackdel som togs upp var att det kunde leda till att ett beteende som anses vara mindre tilltalande, att skvallra på andra, skulle uppmuntras. Denna nackdel var inte lika tungt vägande som risken att de dominerande brottslingarna skulle försöka skaffa sig fördelar genom lögner om andra personer. Med den uppbyggnad straffprocessen har i vårt land skulle detta system medföra komplikationer då det varken är polis eller åklagare utan domstolen som skall avgöra i vilken utsträckning strafflindring skall medges. Fängelsestraffkommittén misstänkte att polisen och åklagarna skulle kunna frestas att lova större fördelar än vad domstolen skulle ge för att nå ett bra resultat i sitt arbete.¹⁵

Enligt fängelsestraffkommittén borde straffsystemet utformas så att preventionsaspekterna tillgodosågs utan att gå ut över kraven på legalitet och en enhetlig rättstillämpning. Kommittén menade att domstolarna inte borde tillmäta någon självständig betydelse till allmän- eller individualprevention i det enskilda fallet.¹⁶ Straffet skulle fastställas så att det stod i en rättvis proportion till brottets grovhet.¹⁷

¹³SOU 1986:14, s. 15.

¹⁴SOU 1986:14, s. 418.

¹⁵SOU 1986:14, s. 452-453.

¹⁶Prop. 1987/88:120, s. 31.

¹⁷Träskman: *Påföljd, proportionalitet och prioritering av samhällsstraff*, s. 174-175.

Kommittén betonade att vid bedömandet av straffvärdet skulle värden som rättssäkerhet, legalitet, likhet inför lagen, proportionalitet liksom saklighet och opartiskhet i tillämpningen tillgodose för att ha straffet skulle accepteras av medborgarna.¹⁸ De förmildrande omständigheterna kan påverka brottets straffvärde i en lindrigare riktning och de hänför sig till gärningens skadlighet/farlighet eller gärningsmannens skuld.¹⁹

Billighetsskäl i 29 kap 5 § innebär omständigheter som vid straffmätningen kan föranleda ett lindrigare straff än det begångna brottets straffvärde. Det är exempelvis fall där gärningsmannen frivilligt angett sig eller försökt förebygga skadliga verkningar av brottet. Omständigheterna är av sådant slag att det skulle framstå som orättfärdigt, om de inte beaktades vid påföljdsbestämningen.²⁰ Billighetsskäl påverkar inte straffvärdet utan anses ha något att göra med en rättvis behandling av brottslingen.²¹ De handlar om att tycka synd om gärningsmannen då gärningsmannen inte anses förtjäna den påföljd som skulle ha ådömts om billighetshänsyn inte tagits.²² Dagens BrB ger alltså möjlighet att få ett lägre straff antingen genom förmildrande omständigheter vid straffvärdet eller genom billighetsskäl. Kronvittne som strafflindringsgrund har i doktrin diskuterats som billighetsskäl och inte som en förmildrande omständighet.

Både billighetsskälens (29 kap 5 §) punkt 2 och 3 anses vara ett tecken på att någon ångrat sig och vill göra rätt för sig. Således är det den tilltalades vilja att göra rätt för sig och ta ansvar för det denne gjort som motiverar att det vore orättfärdigt att inte beakta handlandet vid straffmätningen. Billighetsskälens punkt 3 handlar om fallet då gärningsmannen frivilligt har angett sig. Det är just själva angivelsen som är det väsentliga och inte att någon underlättat polisens arbete. Bestämmelsen avser endast angivelse av egna brott. Fängelsestraffkommittén diskuterade om den borde utvidgas till att avse även kronvittnen. Kommittén ansåg att övervägande skäl talade mot ett sådant system. I den mån det helt undantagsvis skulle kunna anses motivera ett lägre straff skulle det få ske med stöd av punkt 8. Punkten 8 är mer allmänt hållen.²³ De omständigheter som omfattas av punkten 8 skall även de vara hänförliga till

¹⁸Prop. 1987/88:120, s. 35-36.

¹⁹Jareborg: *Påföljdsbestämningens struktur*, s. 258-260.

²⁰Prop. 1987/88:120, s. 41.

²¹Jareborg: *Påföljdsbestämningens struktur*, s. 267.

²²Holmqvist, Lena, *Billighetshänsyn*, s. 190.

²³Prop. 1987/88:120, s. 91.

gärningsmannens personliga situation eller ha inträffat efter brottet. De skall vara likvärdiga med de omständigheter som nämns i punkterna 1-7. Lagrummet skall tillämpas med försiktighet och får inte medföra risker för en oenhetlig praxis eller sociala orättvisor.²⁴ I punkten 8 har strafflindring ansetts påkallad om en medtilltalad berättat om andras brottslighet för polisen och till följd av det fått komma att leva under hot om allvarliga repressalier som påtagligt inskränkt möjligheterna att leva ett normalt liv. Uppräknningen i första stycket är uttömmande. Bevisbördan för att en omständighet inte förelegat vilar i princip på åklagaren.²⁵ Enligt paragrafens andra stycke krävs det att det är påkallat av särskilda skäl för att paragrafen skall få tillämpas.²⁶

3.2 Praxis på området:

Som nämnts ovan finns det inget kronvitnesssystem i svensk rätt. Trots det har de svenska domstolarna ändå diskuterat frågan om kronvittne i några rättsfall.

Mest känt är ett avgörande som tog sig hela vägen till HD. Det handlade om personen D.L. som tillsammans med fyra andra personer i samråd planerade och utförde en sprängning. D.L. berättade hela händelseförloppet och vad alla hade gjort. Det var hans berättelser som var avgörande för utgången av målet. Tingsrätten betonade att en utsaga från en medtilltalad skall bedömas med särskild försiktighet. Utsagan ansågs vara trovärdig då den även fick stöd av den tekniska bevisningen. Tingsrätten ansåg att eftersom D.L. genom sina uppgifter bidragit till att klara upp svårutredd och synnerligen allvarlig brottslighet påkallade det att D.L. skulle få ett lägre straff än vad straffvärdet motiverade. Omständigheten skulle beaktas inom ramen för 29 kap. 5 § pt 8. De ansåg att billighetsskäl skulle ge en strafflindring på ett år och dömde till fängelse i 3 år.²⁷

D.L. överklagade tingsrättens dom. Hovrätten anförde att vid en samlad bedömning av all bevisning som förekom i målet hade D.L:s utsaga sådant stöd i övrig bevisning att den kunde läggas till grund för åtalet. Hovrätten ansåg, precis som tingsrätten, att eftersom D.L. bidragit till att upplära svårutredd och synnerligen allvarlig brottslighet skulle det beaktas enligt punkten 8 vid bestämmandet av straffet. D.L. ansågs inte längre

²⁴Prop. 1987/88:120, s. 90.

²⁵Berggren m.fl. Brottsbalken (Zeteo), kommentaren till 29:5 1 st, 1 juli 2013.

²⁶Prop. 1987/88:120, s. 95-96.

²⁷Göteborgs tingsrätt, B 9178-08.

kunna leva ett vanligt liv då angivelsen lett till hot om allvarliga repressalier och därför skulle billighetsskäl beaktas i ännu högre grad än vad tingsrätten gjort. Hovrätten ansåg dock att straffvärdet var högre och därför blev fängelsestraffet ändå 3 år.²⁸

D.L. överklagade till HD där fallet togs upp till prövning. HD ansåg att då 29 kap. 5 § handlar om billighetshänsyn skulle en tillämpning som innebar att strafflindring motiverades enbart av samhällets intresse av att brott utreds inte vara förenlig med den nuvarande regleringen. Därför ansåg inte HD att angivelse av andras brottslighet skulle kunna vara ett billighetsskäl. Ett kronvitnesssystem skulle dessutom behöva bedömas med största försiktighet eftersom uppgifterna som lämnades skulle lämnas i syfte att uppnå en straffnedsättning för egen del. HD ansåg istället att en direkt följd av att D.L. avslöjat och berättat om sina medbrottslingars medverkan var att han under överskådlig tid skulle komma att leva under hot om allvarliga repressalier. Detta skulle påtagligt inskränka hans möjligheter till att leva ett normalt liv. Det skulle vara obilligt om dessa allvarliga följder inte kunde medföra ett lindrigare straff. HD ansåg därmed att en undantagssituation enligt 29 kap. 5 § pt. 8 BrB förelåg. Efter en samlad bedömning kom HD fram till att straffvärdet skulle vara sju år. Av föreliggande billighetsskäl ansåg HD att det fanns skäl att göra en kraftig straffreducering. De ansåg dock att det saknades skäl att sätta straffet lägre än 3 år och fastställde därför hovrättens domslut.²⁹

Efter Högsta Domstolens avgörande har ett fall tagits till hovrätten gällande frågan om strafflindring för personer som berättat om andra personers brottslighet. Rättsfallet rörde beskjutningen av helikoptrar och rån mot en postterminal. Ett antal personer utförde, i samförstånd efter en noggrann planering, ett grovt rån mot en postterminal. Två av de inblandade, J.A. och T.R., berättade hela händelseförloppet för polisen. De lämnade detaljerade redogörelser för vad de själva och andra gjort. Tingsrätten ansåg att det fanns skäl till strafflindring på grund av att de som lämnat utsagorna utsattes för så allvarliga hot att de kommit att omfattas av bestämmelserna om särskilt personsäkerhetsarbete. Konsekvenserna av att J.A. och T.R. valt att berätta om rånet innebar att de tvingades ge upp sina tidigare liv. Tingsrätten ansåg att risken med ett kronvitnesssystem skulle vara att den som berättar om annans brottslighet försöker dölja sin egen medverkan genom att skylla på andra. Det är därför mycket viktigt att

²⁸Hovrätten för Västra Sverige, B 1236-09.

²⁹NJA 2009 s. 599.

bevisvärderingen i skuldfrågan sker med denna risk för ögonen.³⁰ Hovrätten lade vikt vid att utreda trovärdigheten i de lämnade uppgifterna och betonade att försiktighet är påkallad vid värdering av medtilltalades uppgifter eftersom uppgiftslämnaren kan försöka placera skulden på någon annan. Detta för att förringa sin egen delaktighet. De kom fram till att berättelserna framställt som trovärdiga. Hovrätten beslutade därmed att strafflindringen skulle motsvara en fjärdedel av den samlade brottslighetens straffvärde för var och en av dem.³¹

3.3 Vad talar för ett införande:

Advokaten Tomas Nilsson menar att effekten med strafflindring kan skapa incitament för uppgiftslämnande om medtilltalade. Detta då den tilltalade, som lämnat uppgifter om andra, inte bara kan få ett lindrigare straff utan även kan komma i åtnjutande av insatser för polisens personsäkerhetsarbete. Den tilltalade kan erhålla förmåner som personsäkerhetsersättning till relativt höga belopp.³²

Advokat Thomas Olsson anser att tjallare underlättar för de brottsutredande myndigheterna att utreda och lagföra allvarliga brottsliga gärningar. Kronvittnet förser även myndigheterna med ovärderlig kunskap om hur organiserad brottslighet och kriminella nätverk fungerar. I många fall skulle det vara omöjligt att upptäcka och lagföra organiserad brottslighet utan kronvittnets medverkan.³³

Juris doktor Jack Ågren tror att HD:s avgörande från 2009 kan ha öppnat dörren för att uppgiftslämnande om andras brottslighet skall leda till strafflindring. Han tror att det inte längre är lika motiverat att hävda en huvudregel om att inte belöna kronvittnen med straffrabatt. Detta med tanke på att det starkt kan ifrågasättas om inte en risk för repressalier torde utgöra en normalsituation snarare än en undantagssituation.³⁴ Ågren anser att situationen att en angivare kommer leva med hot om allvarliga repressalier efter att ha samarbetat med rättsvisan kvalificerar att utgöra billighetsskäl. Omständigheten är hänförlig till gärningsmannens personliga situation då

³⁰Göteborgs Tingsrätt, B 724-08.

³¹Hovrätten för Västra Sverige, B 3062-09.

³²Nilsson: *Ett reformerat påföljdssystem – synpunkter från en försvarare*, s. 480.

³³Olsson: *En ny strafflindringsgrund*, s. 486-487.

³⁴Ågren: *Billighetsskälen i BrB 29:5*, sida 152-153.

gärningsmannen riskerar att drabbas av utsatthet efter att ha agerat ansvarstagande och skademotverkande.³⁵

Jareborg och Zila, professorer i straffrätt, anser att de straffrättspolitiska allmänpreventiva tankarna spelar liten roll jämfört med sådana skäl som risken för att bli straffad och upptäckt. Förändringar av upptäckts- och bestraffningsrisk är därför av större betydelse än bestraffningens stränghet. Det som kan leda till en förändring av kriminalitetsnivån är att upptäcktsrisken ökar.³⁶

I en rapport från BRÅ ansågs en fördel vara att systemet kan medföra att ledande personer i grupperingarna avslöjas av personer från lägre led som grips. Som rättsystemet ser ut idag anses dessa personer inte ha något att tjäna på att lämna information om sina uppdragsgivare utan de anses ha desto mer att förlora i form av risken för hämndaktioner.³⁷ Ett kronvitnesssystem skulle därmed kunna skapa oreda och osämja i nätverken och då skulle möjligheten att få inblandade personer att lämna information om varandra öka. Detta då systemet skulle kunna leda till att lojaliteten mellan brottslingarna minskade.³⁸ En annan framstående anledning till ett kronvitnesssystem är nödvändigheten av att bemästra hanteringen av ett allt större målinflöde och allt mer komplexa mål.³⁹

Under 2013 har debatten om kronvittnen förekommit mycket i media. Det har skrivits att en politisk majoritet i riksdagen nu är för att gärningsmän som bidrar till att utreda brott de själva deltagit i skall kunna erbjudas straffrabatter. Sådana straffrabatter har varit efterfrågade av den svenska polisen. Även kammaråklagare Michael Hansson berättar att åklagarsidan åberopade en amerikansk bilhandlare som agerat kronvittne i Florida i sin process. Vittnesmålet bidrog till fällande domar. Även om bilhandlaren inte var kronvittne i svensk domstol ansåg Hansson att fallet visade på kronvitnesssystemets effektivitet. Han påtalade dock att sådana utsagor måste styrkas objektivt.⁴⁰

³⁵ Ägren: *Billighetsskäl i BrB 29:5*, s. 292-293.

³⁶ Jareborg och Zila: *Straffrättens påföljdlära*, s. 77-79.

³⁷ BRÅ rapport: 2005:11, *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*, s. 158-160.

³⁸ BRÅ rapport: 2005:11, *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*, s. 170-171.

³⁹ Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål - en idéskrift, 2006, s. 84-85.

⁴⁰ Sydsvenskan: *Åklagare välkomnar kronvittnen*, 2013-11-22.

Justitieminister Beatrice Ask anser att kriminella som vittnar mot sina medbrottslingar skall kunna få sänkt straff. Ask tror att det skulle vara ett sätt att komma framåt i utredning och lagföring. Allvarlig brottslighet, som till sin karaktär är organiserad, är ofta svårutredd. Detta eftersom många som kommer i kontakt med sådan brottslighet inte vågar eller vill berätta om den. Ask tror att kronvittnen kan vara ett sätt att avslöja de som är ansvariga för den organiserade brottsligheten. Hon poängterar dock att en reduktion av straffet inte skall uppfattas som stötande och att påföljden i grunden skall vara proportionerlig i förhållande till det brott som begåtts.⁴¹ Hon anser även att om man effektivt vill komma åt den organiserade brottsligheten behövs de som är ansvariga avslöjas och införande av kronvittnen skulle kunna vara ett sätt att avslöja dem.⁴²

Som ett led i kampen mot den organiserade brottsligheten föreslår Moderaterna att införa ett kronvitnesssystem om det inte uppfattas som stötande eller anses förringa något väsentligt motstående intresse. Moderaterna fastslår att det självfallet skall ske med beaktande av högt ställda krav på rättsäkerhet.⁴³

3.4 Vad talar emot ett införande:

Ett motargument mot införande av kronvitnesssystem är att rättvisan skulle bli förhandlingsbar eftersom det i princip skulle kunna gå att förhandla sig fri från straff. Ett sådant system skulle få till följd att den som erkänner gärningen slipper straff medan den som förnekar kan bli straffad. En annan invändning mot ett kronvitnesssystem tar utgångspunkt i rätten, enligt EKMR, att inte belasta sig själv. Det skulle kunna hävdas att denna rättighet undergrävs då en brottsling uppmuntras till att ange andra och därmed även sig själv.⁴⁴

I utredningen till ett effektivare brottmålsförfarande ansågs det vara svårt att bedöma hur stor effektiviteten av ett kronvitnesssystem skulle bli då bevisvärdet av de lämnade uppgifterna torde vara lågt.⁴⁵ Att den som avslöjar sitt eget brott kan få straff lindring

⁴¹Svenska Dagbladet: *Ask vill införa kronvitnesssystem*, 2013-12-20.

⁴²Dagens Juridik: *Beatrice Ask vill införa kronvittnen i rätten – förslaget får nu kritik av advokatsamfundet*, 2013-12-16.

⁴³Moderaterna: *Bekämpa alla brott*, s. 34-37, 2013-11-24.

⁴⁴SOU 2001:74, s. 103-105.

⁴⁵SOU 2005:117, s. 14-16.

signalerar att ånger kan ge strafflindring men ett kronvitnesssystem stärker i stället en angivarmoral.⁴⁶ Det anfördes även att då det endast är fråga om straffnedsättning för uppgifter som lämnas om egen brottslighet är vinsterna av att lämna felaktiga uppgifter väldigt små. Förhållandet blir däremot annorlunda när det gäller uppgifter om andras brott. Genom att lämna felaktiga uppgifter om andras brott belastas andra och det går dessutom att få fördelar av det.⁴⁷

Vid beredningen av nya påföljder angavs att en medverkan för uppkläring av eget brott borde kunna leda till strafflindring. För att uppnå strafflindring skulle det krävas att handlingen framstod som ett uttryck för ansvarstagande och ånger. Den tilltalades agerande skulle alltså förmedla en vilja att ställa saker och ting tillrätta och att klara upp det som skett.⁴⁸ Beredningen ansåg emellertid inte att det förelåg skäl för att föreslå ett kronvitnesssystem.⁴⁹ Strafflindring till kronvittnen vilar i första hand på samhällets intresse av att brott utreds. Det handlar alltså om strafflindring på helt andra grunder än vad som i dag gäller enligt svensk rätt. Ett system med kronvittnen väcker således särskilda frågor av moralisk och rättslig karaktär som i flera avseenden skiljer sig från de frågor som behandlades med anledning av frågan om strafflindring vid medverkan i utredningen av egen brottslighet.⁵⁰

BRÅ meddelade i en rapport att de är restriktiva till förslag om kronvittnen. Detta då de anser att det saknas förutsättningar att avslöja stora kriminella organisationer med hjälp av kronvittnen. De menar att ingen skulle kunna ha en total överblick över organisationen i de stora kriminella organisationerna eftersom den är väldigt flexibel. Kronvittnen och liknande åtgärder skulle därför riskera att medföra en förhållandevis begränsad nytta för brottsbekämpningen.⁵¹ BRÅ menar vidare att en annan nackdel med kronvitnesssystem är att det kan leda till försämrad rättssäkerhet då systemet kan sägas uppmuntra till att lämna sådana uppgifter som myndigheterna vill ha. Det finns då en risk för att felaktiga uppgifter och falska anklagelser lämnas. Systemet kan även innebära stora risker för kronvittnets rättstrygghet. Ett kronvittne kan bli utsatt för hämndaktioner. Ett system med kronvittnen uppfattas också som främmande i vår

⁴⁶SOU 2005:117, s. 72.

⁴⁷SOU 2005:117, s. 86-88.

⁴⁸SOU 2012:34 Del 1, s. 230-232.

⁴⁹SOU 2012:34 Del 3, s. 220-222.

⁵⁰SOU 2012:34 Del 3, s. 229-230.

⁵¹BRÅ rapport: 2005:11, *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*, s. 154-155.

rättskultur där man inte skall kunna "köpa" sig fri från straff i detta fall i valutan värdefull information.⁵²

Juris doktor Ågren anför att fallet från 2009 tydligt anger att billighetsskäl inte får utnyttjas för att efterkomma samhällets intresse av brottsbekämpning. Domen tydliggör därför att billighetsskäl inte skall sammanblandas med samhälleliga effektivitetsintressen.⁵³

Borgström betonar i en artikel från JT att bestämmelserna i 23 kap 12 § RB lägger hinder i vägen för att använda kronvittnesmetoden. Detta då det av bestämmelserna framgår att inga förespeglningar om särskilda förmåner får användas för att framkalla bekännelser och uttalanden under förundersökningen.⁵⁴ Han menar även att metoden skulle strida mot den grundläggande officialprincipen som handlar om att de brottsbekämpande myndigheterna har en skyldighet att själva verka för beivrande av brott.⁵⁵

Carin Ewald Mölle, chefsåklagare på Ekobrottsmyndigheten i Malmö, anser att ett system med kronvittnen är komplicerat. Det är bra att få upplysningar, men svårt att värdera uppgifter som lämnas för att gynna egna intressen.⁵⁶ Även advokatsamfundet är bestämt emot kronvittnen. Advokatsamfundets ordförande Bengt Ivarsson anser att det inte går att vara säker på att kronvittnet är sanningsenligt. Han anser att det blir märkligt om ett vittne kan komma undan med ett mildare straff än medbrottslingarna.⁵⁷

⁵²BRÅ rapport: 2005:11, *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*, s. 158-160.

⁵³Ågren: *Straffrabatt för kronvittnen som riskerar hot om allvarliga repressalier*, s. 702-703.

⁵⁴Borgström: *Riksåklagaren kritisk mot "plea bargain" och den s k kronvittnesmetoden*, s. 675.

⁵⁵Borgström: *Riksåklagaren kritisk mot "plea bargain" och den s k kronvittnesmetoden*, s. 677-678.

⁵⁶Sydsvenskan: *Åklagare välkomnar kronvittnen*, 2013-11-22.

⁵⁷Dagens Juridik: *Beatrice Ask vill införa kronvittnen i rätten – förslaget får nu kritik av advokatsamfundet*, 2013-11-24.

4. Kronvitnessystem i Danmark

4.1 Hur strafflindringen i Danmark är uppbyggd

Straffmätningen regleras i straffelovens 10 kapitel. I straffelovens 80 § sägs att vid straffets värdering skall hänsyn tas till enhetlighet i rättstillämpningen och vikt skall läggas vid lagöverträdelsens grovhet och upplysningar om gärningsmannen. De förmildrande omständigheterna finns i straffelovens 82 §. I de förmildrande omständigheterna räknas olika förhållanden upp som i allmänhet skall ingå vid straffmätningen. Straffelovens 82 § skall supplementera 80 § som säger att hänsyn skall tas till lagöverträdelsens grovhet och gärningsmannens person.⁵⁸

I Danmark påbörjades utvecklingen av dagens påföljdssystem redan i början av 1900-talet. Detta var mycket tidigare än Sverige där det utvecklades i slutet av 1980-talet. Grundtanken var att införa allmänna bestämmelser om straffbarhet och strafffrihet. Vid straffets värdering skulle hänsyn tas till strafframarnas gränser och omständigheter som kunde öka eller minska straffet.⁵⁹ Dock skulle bestämmelsen inte vara uttömmande⁶⁰ och den skulle vara allmänt skriven för att domstolen skulle bedöma om straffet skulle höjas eller sättas ned från fall till fall.⁶¹ Vid straffets fastställelse skulle vikten läggas vid lagöverträdelsens grovhet och farlighet i förhållande till gärningsmannens karaktär, ålder samt förhållanden före och efter gärningen.⁶² Precis som i Sverige skulle bestämmelserna inte endast lägga vikt på general- eller individualprevention utan det skulle vara upp till domstolen att göra en skönsässig bedömning.⁶³

Fram till 2004 var straffmätningen och möjligheterna till strafflindring allmänt hållen. Danmark var inte längre före med reglerandet av påföljdssystemet utan Sverige hade nu mer tydliga riktlinjer efter reformationen 1989. Straffelovrådet ansåg att det i Danmark borde utformas mer precisa regler om vilken hänsyn som skulle tas vid straffmätningen.⁶⁴ För att säkra en sammanhängande reglering arbetades därför en ny

⁵⁸Straffelovrådets betaenkning nr. 1424/2002, band 2, s. 982-985.

⁵⁹Betaenkning av kommissionen 1912, s. 15-18.

⁶⁰Betaenkning av kommissionen 1912, s. 37.

⁶¹Betaenkning av kommissionen 1912, s. 66.

⁶²Betaenkning av straffelovskommissionen 9 nov 1917, s. 31.

⁶³Betaenkning av straffelovskommissionen 9 nov 1917, s. 180.

⁶⁴Straffelovrådets betaenkning nr. 1424/2002, band 1, s. 327-329.

modernare påföljdsreglering fram i Danmark.⁶⁵ För att modernisera straffeloven infördes en paragraf som räknade upp de förmildrande omständigheterna. I Sverige hade detta redan införts i lag. Paragrafen skulle, till skillnad från de förmildrande omständigheterna i Sverige, inte vara begränsad till omständigheter som förelåg vid gärningen utan också senare inträffade omständigheter. Ett annat mål med lagförslaget var att lagstadga vilka punkter som i allmänhet skulle ingå vid straffmätningen för att det skall bli enklare att veta vilka moment det lades vikt på vid straffutmätningen. Därmed skulle det uppnås en högre grad av förutsebarhet och enhetlighet i rättstillämpningen.⁶⁶ Även regler som påminner om ett kronvitnesssystem infördes i paragrafen⁶⁷ vilket är mer tillåtande än det svenska strafflindringssystemet.

Kronvitnesssystemet infördes för att lagstadga rättspraxis. Højesteret bedömde i ett fall från 1998⁶⁸ att det borde kunna tas hänsyn till upplysningar från åklagaren om att den tilltalade hade hjälpt polis och åklagare under förundersökningen. Där innefattades angivelse av medgärningsmän oavsett de principiella och rättssäkerhetsmässiga bestämmelser som kunde anses vara förknippade med ett sådant system.⁶⁹

Efter Højesterets dom från 1998 meddelade Rigsadvokaten riktlinjer för användandet av strafflindring vid angivelse av andra personers brottslighet. Rigsadvokaten ansåg att sådana angivelser endast skulle användas i grövre brott som mord, allvarliga våldsbrott, större narkotikabrott eller vid allvarlig ekonomisk kriminalitet. Angivelsen borde endast användas då polisen behövde hjälp från personer i kriminella miljöer för att komma vidare i efterforskningen. Riktlinjerna lade vikt vid att det tydligt skulle redovisas för den tilltalade att det inte fanns någon garanti för att angivelserna skulle komma att leda till strafflindring eftersom det var rätten som avgjorde det. Det skulle vara åklagarens uppgift att under domstolsförhandlingen, i samband med bevisningen, upplysa rätten om den tilltalades medverkan till att klara upp andra personers brott.⁷⁰

⁶⁵Straffelovrådets betaenkning nr. 1424/2002, band 1, s. 31.

⁶⁶Folketingstidende, 2003-04, A 3364, Fremsat skr 26/11 03, Lovforslag nr. L 99.

⁶⁷Straffelovrådets betaenkning nr. 1424/2002, band 1, s. 39-40.

⁶⁸Domen i Højesteret, U.1998.1317H, handlade om en person från Iran som fört in 2,206g heroin till Fredrikshamn. Det var tack vare den anklagades medverkan som ytterligare brottslingar kunde fällas. I Højesteret ansåg fyra domare att straffelovens § 80, stk. 1 gav möjlighet att vid straffmätningen ta hänsyn till att den anklagade medverkat genom angivelse av andra. Rätten kom därför fram till att straffet kunde nedsättas vid angivelse om det lett till upplärning av andra personers brott.

⁶⁹Straffelovrådets betaenkning nr. 1424/2002, band 1, s. 265-266.

⁷⁰Anklagemyndighedens Årsberetning 11/1998, Rigsadvokaten, s. 20-23.

År 2004 lagstadgades regler om strafflindring vid angivelse av andra personers brott. Angivelsen behöver inte röra det egna brottet. Angivelsen kan vara en muntlig förklaring eller skriftliga bevis. Normalt skall angivelsen framkomma utan avtal mellan polis, åklagare eller den tilltalade/ hans försvarare.⁷¹ Objektivitetsprincipen och likhetsprincipen begränsar sådana avtal då det är rättens uppgift att bestämma påföljden.⁷² Det skall därför göras klart för den tilltalade att upplysningarna inte tvunget leder till straffnedsättning eftersom avgörandet härom fattas av rätten.⁷³

Det danska strafflindringssystemet liknar det svenska. Precis som i det svenska systemet skall hänsyn tas till gärningspersonens sociala- och personliga förhållanden, förhållanden före- och efter gärning samt motiven till gärningen. I det danska systemet görs dock ingen uppdelning av billighetsskäl och förmildrande omständigheter utan där hänförs motiven till gärningsmannen och inte till gärningen som det gör i svensk rätt. De förmildrande omständigheterna i straffeloven omfattar därför både gärningsmannens omständigheter och omständigheter till gärningen i samma paragraf.⁷⁴

Precis som i Sverige återspeglar straffet i Danmark de rättsföljder som utgör normalreaktioner och är proportionella till lagöverträdelsen. Straffet utesluter inte att viss hänsyn tas till individens förhållande.⁷⁵ Legalitetsprincipen är viktig i både Danmark och Sverige för att medborgarna skall kunna veta vad de kan straffas för. Detta för att tillgodose rättssäkerheten.⁷⁶

Regleringen i straffeloven:

82 § Det skal ved straffens fastsættelse i almindelighed indgå som formildende omstændighed, **10) at gerningsmanden har givet oplysninger, som er afgørende for opklaringen af strafbare handlinger begået af andre,**⁷⁷

⁷¹ Straffelovrådets betænkning nr. 1424/2002, band 1, s. 333-336.

⁷² Smith m.fl.: *Straffeprocessen*, s. 135.

⁷³ Vestergaard: *Strafferetlige sanktioner*, s. 184.

⁷⁴ Ågren: *Billighetsskålen i BrB 29:5*, s. 37.

⁷⁵ Waaben och Langstedt: *Strafferettens almindelige del I – ansvarslæren*, s. 32.

⁷⁶ Toftgaard Nielsen: *Strafferet I – ansvaret*, s. 33.

⁷⁷ Straffeloven, 82§, pt. 10.

4.2 Debatten i Danmark före införandet

Kronvitnessystemet förekom inte i dansk rätt förrän 1998. I svensk rätt har, som nämnts ovan, detta system inte accepterats i praxis som det gjorde i Danmark. I fallet från 1998 var fyra domare överens om att straffelovens 80 § gav möjlighet att vid straffmätningen ta hänsyn till att den tilltalade medverkat genom angivelse av andra. De ansåg att det fanns en möjlighet att motivera en tilltalad till att hjälpa polisen vid efterforskning av större narkotikabrott eller andra allvarliga brott där efterforskningen erfarenhetsmässigt var problemfylld. En sådan motivation skulle vara att den tilltalade fick lägre straff om denne hjälpte polisen. En domare var skiljaktig och ansåg att ett införande av strafflindring, då den tilltalade anger brottslighet av medbrottslingar till polisen, medför en risk för att felaktiga uppgifter lämnas. Dessa uppgifter kan i sin tur leda till felaktiga domar. Domaren ansåg därför att upplysningar till polisen inte borde få påverka straffet.⁷⁸

Diskussionen i Danmark före införandet liknar den diskussion som nu förekommer i Sverige. I ett betänkande till införandet av de nya strafframarna var det stor oenighet i frågan om det skulle införas belöning till skvallrare. Det fanns en oro för att det skulle kunna leda till justitiemord om angivelse av andra brottslingar ledde till belöning. Farhågorna besvarades med att det inte var meningen att införa det amerikanske plea bargaining-system i dansk rätt utan bara att kodifiera praxis.⁷⁹

Straffelovrådet ansåg att efterforskning av organiserad kriminalitet är mycket problemfylld. Få vågar vittna om medbrottslingar eftersom de är rädda för allvarliga repressalier. En möjlighet att få medbrottslingar att vittna vid sådana allvarliga brott skulle vara att den som medverkar kunde få ett lindrigare straff. Rådet ansåg därför att det vid straffmätningen borde vara möjligt att ta hänsyn till att den anklagade hjälpt till med att klara upp brott av andra.⁸⁰

Straffelovrådet diskuterade även förenligheten med EKMR artikel 6 och skydd mot otillbörligt tvång från myndigheternas sida. Principen bygger på att det är åklagaren som skall bevisa den anklagades skuld utan att tvinga den anklagade till att göra något.

⁷⁸Dom i Højesteret, U.1998.1317H.

⁷⁹Folketingstidende, Betaenkning 19/2-04, B 968 – rubrik 2, sida 6.

⁸⁰Straffelovrådets betaenkning nr. 1424/2002, band 1, s. 341-343.

Detta införande innebar dock inte att den tilltalade skulle vara tvungen att samarbeta med polisen. Att den tilltalade, i hopp om mildare straff, samarbetade med polisen ansåg inte rådet utgöra otillbörligt tvång. Enligt principerna om parternas likhetsställning skulle åklagaren upplysa motparten vid bevisningen om att den tilltalade samarbetat med dem.⁸¹ Den tilltalade har således ingen plikt att samarbeta med polisen. Om den tilltalade väljer att göra det kan det ses som en förmildrande omständighet.

I betänkandet diskuterades att en belöning om angivelse generellt skulle kunna leda till oriktiga berättelser. Då det finns en princip om fri bevisvärdering blir det upp till rätten att ta ställning till om berättelsen är trovärdig eller ej. Vid bedömningen av den tilltalades trovärdighet bör det uppmärksammas att den tilltalade kan lockas att skylla på någon annan för att själv få ett lägre straff. Domstolen är dock van vid att göra trovärdighetsbedömningar i olika sammanhang och risken för falska angivelser borde därför inte hindra införandet.⁸² Ett annat motargument var att den som ger upplysningen har mindre ärliga motiv. Ett sådant system skulle även kunna leda till hot om allvarliga repressalier om personen valde att samarbeta.⁸³ Vidare ansågs löfte om åtalsbegränsning eller andra fördelar rubba de allmänna likhetsgrundsatserna.⁸⁴

När lagförslaget om att införa kronvittnen behandlades ställdes frågor om meningen var att införa det amerikanska systemet i dansk rätt. Det fanns en farhåg för att belöning av angivelse av andra skulle medföra låg trovärdighet till sådana utsagor. Detta då gärningsmän nästan skulle bli betalda för att ange andra. Motargumenten till farhågorna var att det inte skulle vara möjligt att bli betald för att säga att någon begått ett brott utan införandet skulle endast lagfästa det som redan gällde. Nämligen att den som var tilltalad och berättade om hela saken skulle kunna få ett lindrigare straff om förklaringen var bevisad.⁸⁵

Toftegaard Nielsen, professor i straffrätt, ansåg att lagstiftningsarbetet rörande det nya påföljdssystemet gick väldigt fort. Han trodde att det kanske berodde på att den nya regeringen ville forcera arbetet medan de satt vid makten. Han ansåg dock att det nya

⁸¹ Straffelovrådets betänkning nr. 1424/2002, band 1, s. 344-346.

⁸² Straffelovrådets betänkning nr. 1424/2002, band 1, s. 365-368.

⁸³ Straffelovrådets betänkning nr. 1424/2002, band 1, s. 349-353.

⁸⁴ Straffelovrådets betänkning nr. 1424/2002, band 1, s. 359-360.

⁸⁵ Folketingstidende, behandling 10/12, 2003-04, F, s. 2929-2930.

systemet borde undersökts längre tid.⁸⁶ Toftegaard Nielsen höll med om att straffelovens dåvarande 80 § var mycket intetsägande och behövde ändras. Han betonade att eftersom den mest grundläggande principen i straffrätten är legalitetsprincipen behövs det, för att tillgodose medborgarnas rättssäkerhet, att de endast kan straffas om de överträtt en offentliggjord regel. Det krävs att lagen är rimlig, klar och precis och mer tydliga regler behövde därför införas.⁸⁷

Den nedsättsregel som medförde störst diskussion var strafflindring för att den tilltalade hjälpt polisen att fälla andra gärningsmän. Toftegaard Nielsen ansåg att rådets lagförslag inte endast var en kodifiering av gällande rätt utan även en utvidgning. Detta då det även skulle vara möjligt att få strafflindring vid brott som inte hade någon anknytning till det egna brottet. Toftegaard Nielsen ansåg att det är problematiskt eftersom en person i den kriminella miljön då får möjlighet att lägga till upplysningar om andras förbrytelser i sin vittnesbank. Den som känner till andra persons brottslighet kan då förhandla sig till att kunna begå en del brott riskfritt.⁸⁸

Straffelovrådet ansåg att uppkläring av allvarlig kriminalitet och processekonomisk hänsyn talade för att det som ett led i kriminalitetsbekämpningen skulle bli möjligt att ge strafflindring till den som hjälper polisen vid uppkläring av brott av andra. Straffelovrådet ansåg dock att ett sådant system inte ska få påverka målet med straffprocessen, nämligen att finna sanningen. De anförde även att det anses strida mot dansk rättstradition om man på förhand skall kunna avtala om ett lägre straff. Därför var det inte meningen att reglera enligt lag möjlighet till att avtala om lägre straff. Det skulle vara upp till rätten att döma ut lägre straff om de ansåg att den tilltalade hjälpt polisen.⁸⁹

⁸⁶Toftegaard Nielsen: Straffelovrådets betænkning om straffsættelse og stafferammer, s. 1.

⁸⁷Toftegaard Nielsen, Straffelovrådets betænkning om straffsættelse og stafferammer, s. 4.

⁸⁸Toftegaard Nielsen: Straffelovrådets betænkning om straffsættelse og stafferammer, s. 13-14.

⁸⁹Folketingstidende, Lovf som fremsat, 2003-04, A 3277, rubrik 3.8.2.

4.3 Hur har det fungerat efter införandet:

Efter införandet av kronvittne i lag har ett rättsfall kommit hela vägen upp till Højesteret. Den tilltalade, T, var medlem i Hells Angeles och AK 81. T var åtalad för en mängd olika grova brott, bland annat mordförsök. Vid straffmätningen lade rätten vikt vid att av brotten omfattades av såväl straffskärpande omständigheter som förmildrande omständigheter. Att T lämnat upplysningar som var avgörande för uppkläringen av mycket allvarliga brott, utförda av andra, ansågs utgöra förmildrande omständigheter. Både byretten och landsretten utdömde ett straff på fängelse i 12 år efter att först beaktat de försvårande omständigheter och sedan de förmildrande omständigheterna. T överklagade till Højesteret och hävdade att 12 års fängelse var för strängt. Han ansåg att varken byretten eller landsretten hade tagit tillräcklig hänsyn till värdet av de upplysningar som han valt att ge till polisen både om egen och andras brottslighet. T ansåg vidare att rätten inte verkade ha tagit hänsyn till att han till följd av sina upplysningar hamnat i fara för allvarliga repressalier. Åklagaren anförde att det skulle läggas vikt på flera väsentligt förmildrande omständigheter, främst att T medverkat till uppkläring av andra personers allvarliga kriminalitet. Tack vare upplysningarna kunde åklagaren väcka åtal mot 16 personer med anknytning till Hells Angeles eller AK 81. Højestereten ansåg att eftersom T var skyldig till brott som tillhörde de skärpande omständigheterna i straffeloven borde han dömas till fängelse i 16 år eller livstid. Efter en samlad värdering ansåg inte Højesteret att det fanns någon basis att reducera straffen ytterligare, därför fastställdes straffet till fängelse i 12 år.⁹⁰

Det har även tagits upp fall till de lägre instanserna rörande frågan om kronvittne. I ett mål från 2005 införde personen T2 stora mängder narkotika till Danmark. Vid fastställelsen av T2's straff lades det vikt vid att han gjort sig skyldig till organiserad grov narkotikabrottslighet. Gärningen ansågs medföra fängelse i 15 år. I förmildrande riktning lades vikt på de upplysningar som T2 angivit och som blev avgörande för uppkläring av straffbara handlingar av andra, med hänvisning till straffelovens § 82, nr. 10. Rätten kom fram till att upplysningarna som angivits om andra personers brottslighet medförde en strafflindring på 3 år.⁹¹

⁹⁰Dom i Højesteret, U.2011.2203H.

⁹¹Vestre Landsrets dom 29 oktober 2004, U.2005.2513H.

I ett annat fall åtalades en person, T, från Holland då han infört 7,5 kg amfetamin till Danmark. Omedelbart efter han blivit anhållen inledde han ett samarbete med polisen. Polisen fick tack vare det kunskap om medgärningsmännen. I byretten tog rätten, vid straffmätningen, hänsyn till att angivelserna hade lett till att polisen fått vetskap om identiteten till de andra medgärningsmännen. Efter att T kommit överens med polisen om att medverka berättade han hela händelseförloppet. En polis vittnade och sade att han under sina 25 år i tjänst aldrig tidigare varit med om en anklagad som samarbetat så mycket som den tilltalade. Polisen berättade att han lovat den tilltalade att berätta om betydelsen av hans hjälp men betonade att han inte kunde garantera straff lindring då det var upp till rätten att bestämma det. Tack vare samarbetet med polisen var det möjligt att klara upp brott och döma andra. Landsretten kom fram till att straff lindringen skulle vara ännu större och utdömde ett lägre fängelsestraff än vad byretten hade gjort.⁹²

Ytterligare ett fall medgav straff lindring efter angivelse av andra personers brottslighet. Det handlade om ung kvinna som flera gånger infört och försökt att införa stora mängder amfetamin och kokain. Vid straffbedömningen lades vikt vid å ena sidan den betydliga mängden farlig narkotika och å andra sidan att hon berättat hela händelseförloppet. Polisen kunde använda sig av angivelsen vid efterforskningen av andra personers brottslighet. Berättelsen fick stöd av de upplysningar som i övrigt förelåg. Rätten satte därför ned straffet med hänvisning till straffeloven 82 §, nr. 10.⁹³

Efter införandet av kronvittne som förmildrande omständighet har ämnet inte diskuterats speciellt mycket i media i Danmark. Efter det uppmärksammade fallet från 2011 nämnde dock en av de angivnas försvarare att kronvittnet borde känna sig lurad då flera av de angivna fick mildare straff än vad han fick. Trots att kronvittnet hade samarbetat med myndigheterna och erkänt fick han ett av de hårdaste straffen.⁹⁴

I Folketinget ställdes år 2008 en fråga rörande kronvitnesssystemet till justitieministern. Det frågades vilka möjligheter det finns för polisens att avtala med en anklagad om att få hjälp vid förundersökningen. Justitieministeriet svarade att det inte finns några regler som ger åklagaren möjlighet att ingå avtal med den anklagade om mildare straff. Det

⁹²Vestre Landsrets dom 23 juni 2010, V2010.S-0428-10.

⁹³Vestre Landsrets dom 23 oktober 2012, V2012.S-1384-12.

⁹⁴Politiken: *Rockerforsvarer: Kronvidne må føle sig snydt*, 2013-11-22.

som framgår av straffelovens 82 §, nr. 10 är att det vid straffens fastställelse i allmänhet skall ingå som förmildrande omständighet att gärningsmannen gett upplysningar som är avgörande för uppkläringen av brott begångna av andra.⁹⁵

⁹⁵Folketingets Retsudvalg, Alm. Del: Besvarelse af spørgsmål nr. 785. 2013-12-20.

5. Analys:

Efter en komparation med Danmark var mitt syfte att utreda om Sverige bör införa ett kronvitnesssystem som strafflindringsgrund vilket Danmark gjort. Som det ofta svaras i juridiska spörsmål skulle även jag vilja svara: Det beror på, det finns tungt vägande argument både för och emot.

Jag anser att det är tydligt att dagens strafflindringsystem inte lämnar något utrymme för strafflindring enbart då den tilltalade lämnat uppgifter om medbrottslingar. Dagens strafflindring kan ges antingen genom de förmildrande omständigheterna som påverkar straffvärdet och innefattar omständigheter knutna till gärningen eller genom billighetsskäl. Billighetsskäl påverkar inte straffvärdet men de handlar om omständigheter som är knutna till gärningsmannen och vore orättfärdiga att inte beakta. Att den anklagade har medverkat till att brottslighet av andra klaras upp handlar mer om processekonomiska skäl och att hjälpa de brottsutredande myndigheterna. Det har inte att göra med omständigheter som är knutna till gärningen eller gärningsmannens person. Vid utformningen av billighetsskäl sades att inget utrymme skulle lämnas åt angivelse av andra utan bara av sig själv. Fängelsestraffkommittén sade att det endast undantagsvis skulle kunna tillämpas genom 29 kap 5 § pt 8. Det har dock aldrig tillämpats i praxis med hänvisning till den punkten. Det har istället tillämpats då hot om allvarliga repressalier varit en följd av angivelsen.

Jag anser, precis som juris doktor Jack Ågren, att det vore orättfärdigt för gärningsmannen att inte beakta hot om allvarliga repressalier vid straffmätningen. Omständigheten är hänförlig till gärningsmannens person eftersom denne kan tvingas byta identitet och flytta utomlands efter att ha agerat ansvarstagande och skadeståndverkande. Gränsdragningen bakom avsikten till angivelse av andra tycker jag dock är svår. Detta eftersom angivelsen antingen kan bero på ånger eller på att den tilltalade vill uppnå fördelar genom att själv få ett lindrigare straff. Genom att lämna felaktiga uppgifter om andras brott belastas i stället andra och det går dessutom att få fördelar av det.

I Danmark betonas, precis som i Sverige, principerna om rättssäkerhet, legalitet och likhet inför lagen. Även principer som proportionalitet, saklighet och opartiskhet

betonas. Trots det infördes det en paragraf i den danska straffeloven som medför strafflindring om den anklagade hjälper till att klara upp brott av andra. Till skillnad mot Danmark har praxis i Sverige inte godtagit ett sådant system. Regleringen i Sverige är mer restriktiv vad gäller vilka förhållanden som skall beaktas efter gärningen och där lämnas inget sådant utrymme som det lämnades i Danmark.

Precis som debatten i Sverige just nu föregicks införandet, av kronvitnesssystemet i Danmark, av en livlig diskussion. Rädslorna före införandet var att systemet skulle utvecklas till att det i förväg skulle bli möjligt att avtala om strafflindring. Detta om den tilltalade gick med på att berätta om andra personers brottslighet. Men så blev inte fallet i Danmark, istället är det upp till rätten att besluta om strafflindring skall ges eller ej.

Det har i Sverige betonats att bestämmelserna i 23 kap 12 § RB lägger hinder i vägen för att använda kronvittnesmetoden. Detta då inga förespeglningar om särskilda förmåner får användas för att framkalla bekännelser och uttalanden. Jag tror att ett införande skulle kunna förespegla en förmån, i form av ett lägre straff. Det sägs även att ett införande skulle strida mot den grundläggande officialprincipen. Denna princip handlar om att de brottsbekämpande myndigheterna har en skyldighet att själva verka för beivrande av brott. Ett sådant system skulle kunna medföra att den tilltalade kan hjälpa till att klara upp brottslighet av andra och det skulle kunna sägas strida mot den principen.

I de danska förarbetena diskuterades förenligheten med EKMR. I art. 6 finns ett skydd mot otillbörligt tvång från myndigheternas sida och en rättighet att inte ange sig själv. Det skulle kunna hävdas att dessa rättigheter undergrävs då en brottsling uppmuntras till att ange andra och därmed även sig själv. Införandet av ett kronvitnesssystem medför dock inget tvång till att samarbeta med polisen. Utan den tilltalade får ju själv välja om denne vill samarbeta med polisen eller ej.

Den nya regeringen i Danmark införde det nya påföljdssystemet väldigt snabbt efter att de fått makten. Dock hade praxis redan godkänt en sådan regel och därför kan det kanske inte sägas att det gick fort. De flesta partierna i Sverige är numera positiva till ett införande av kronvitnesssystem för att klara upp svårutredd brottslighet. Utredningar som redovisats tidigare har sett fler nackdelar än fördelar och därför har inget sådant

system införts än. Eftersom de flesta partierna nu verkar vara överens kan det leda till att ett sådant system faktiskt införs. Genom att granska hur det gått för Danmark går det att se att fler brott kan klaras upp med en sådan reglering. De brottsutredande myndigheterna får i sådana fall vara beredda på att fler personer kanske kommer behöva omfattas av polisens personsäkerhetskydd. Även om det inte alltid leder till det så lär risken för hot om allvarliga repressalier öka om ett sådant system explicit accepteras.

Jag håller med Jareborg och Zila, professorerna i straffrätt som nämnts ovan, om att förändringar av upptäckts- och bestraffningsrisk är av större betydelse än bestraffningens stränghet. En förändring av kriminalitetsnivån torde därför kunna ske om upptäcktsrisken ökar. Genom att införa ett kronvitnesssystem skulle risken för att folk börjar berätta om andras brottslighet kunna leda till att fler blir oroliga för att bli avslöjade och därför kanske avstår från att begå brott.

I Sverige betonas proportionalitet och likhet inför lagen. Billighetsskäl skall tillämpas med försiktighet och får inte medföra risker för sociala orättvisor. Min åsikt är att det skulle kunna vara orättvist att samma brott straffas olika enbart då den ena berättat om den andres kriminalitet - eftersom det leder till olika spelregler för gärningsmännen. Men än idag kan samma brottsliga gärning straffas olika eftersom det sker en bedömning från fall till fall. Vid ett införande skulle båda gärningsmännen ha en möjlighet att berätta om den andres brottslighet. Dessutom är det inte säkert att den som anger medbrottslingar alltid får ett lägre straff. Efter det kända fallet från Højesteret år 2011 nämnde en av de angivnas försvarare att kronvittnet borde känna sig lurat då flera av de angivna fick mildare straff än vad han fick. Trots att kronvittnet hade samarbetat med myndigheterna och erkänt fick han ett av de hårdaste straffen. Dessutom skulle han förmodligen komma att leva med hot om allvarliga repressalier. Detta tycker jag visar på att det inte alltid leder till att gärningsmannen får ett lägre straff bara för att han anger sina medgärningsmän. Gärningsmannens utsaga måste vara styrkt för att de andra brottslingarna skall kunna dömas. I fallet som nämnts ovan, rån mot postterminal, betonades det att i brottmål skall bevisningen vara styrkt för att personen skall kunna dömas. Det räcker alltså inte med att någon hittar på anklagelser om andra utan det är upp till rätten att göra en trovärdighetsbedömning och se om bevisningen är styrkt.

Jag får uppfattningen av att det anses vara moraliskt fel att skvallra på någon annan. Fängelsestraffkommittén ansåg det men även i de danska förarbetena diskuterades det. Strafflindringen i Danmark omfattar även angivelse av brott som den anklagade inte själv deltagit i. Precis som Toftegaard Nielsen ansåg anser även jag att det kan bli problematiskt att ge strafflindring vid brott som gärningsmannen inte själv deltagit i. Känner gärningsmannen då till andra persons brottslighet kan denna förhandla sig till ett lägre straff.

Efter införandet av kronvitnesssystemet i Danmark har det i ett flertal fall medgetts strafflindring med hänvisning till straffelovens 82 § pt. 10. Det är främst i narkotikabrott och organiserad brottslighet som det har använts. Detta för att avslöja andra personers brottslighet. Det mest kända fallet är ett fall från 2011. Detta fall tycker jag tydliggör att i Danmark ses angivelse om andras brott som ett skäl till strafflindring och hot om allvarliga repressalier som ett annat skäl. Detta eftersom rätten sade att de dels tagit hänsyn till angivelsen och dels tagit hänsyn till hot om allvarliga repressalier. I Sverige har det ansetts att ett kronvitnesssystem kanske införts bakvägen genom att ge strafflindring till de som kommer att leva med hot om allvarliga repressalier efter att ha avslöjat sina medbrottslingar. Det görs ändå tydligt att det är just hoten och att den tilltalad inte kommer kunna leva ett normalt liv efter angivandet som är det som ger strafflindring - inte att den anklagade hjälpt polisen att klara upp brott. För angivelse av andra personers brottslighet behöver ju inte leda till hot om allvarliga repressalier. Jag håller dock med juris doktor Jack Ågren om att det ändå lär bli följderna i de flesta grova brott, åtminstone vid gängkriminalitet. De fall som behandlats i Sverige har lett till hot om allvarliga repressalier då medgärningsmän avslöjats. Fallet från 2011 i Danmark som handlade om gängkriminalitet ledde även det till hot efter angivelse av medgärningsmän. I Danmark har dock inte alla ärenden med angivelse lett till hot om allvarliga repressalier. Detta eftersom det inte yrkats i alla domar utan där har det istället endast yrkats att strafflindring borde ges eftersom den tilltalade hjälpt polisen. De fallen har handlat om grov narkotikabrottslighet och har inte direkt haft att göra med gängbrottslighet.

Sammanfattningsvis anser jag att dagens strafflindringssystem inte medför något utrymme för ett kronvitnesssystem. Om brottsupplärning genom angivelse av andra skall vara ett skäl till strafflindring behövs dagens strafflindringssystem ändras. Jag kan

tänka mig att det är väldigt svårt att få folk att avslöja sina medbrottslingar om de till följd av angivelsen skulle drabbas av hot om allvarliga repressalier. Genom att införa ett kronvitnesssystem skulle nog inte dessa risker minskas - hoten skulle fortfarande förekomma. Tanken på ett lindrigare straff skulle kanske ändå motivera gärningsmännen till att berätta. Det skall dock understrykas vikten av att kritiskt granska de uppgifter som lämnas mot medgärningsmän eftersom den tilltalade har något att vinna på att ange andra.

Jag tror ändå att det lutar mot att ett införande av ett kronvitnesssystem kommer ske i Sverige då de flesta partierna är positiva till det och då det lett till flera uppklarade brott i Danmark. Att det inte lett till någon vidare debatt i media i Danmark ser jag som ett tecken på att medborgarna accepterat införandet. Om kronvitnesssystemet är bra eller dålig beror på vilket intresse som skall väga tyngst. Intresset av att fler brott uppklaras eller intresset av att strafflindring endast skall ges då förmildrande omständigheter vid gärningen eller till gärningsmannen föreligger. Jag ser med spänning fram emot att se hur politikerna väljer att lösa denna fråga!

Bilaga 1:

De förmildrande omständigheterna i 29 kap. 3 § BrB:

Som förmildrande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som är föreskrivet för vissa fall, särskilt beaktas

1. om brottet föranletts av någon annans uppenbart kränkande beteende,
2. om den tilltalade till följd av en allvarlig psykisk störning haft nedsatt förmåga att inse gärningens innebörd eller att anpassa sitt handlande efter en sådan insikt eller annars till följd av en psykisk störning, sinneströrelse eller av någon annan orsak haft nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande,
3. om den tilltalades handlande stått i samband med hans eller hennes bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga,
4. om brottet föranletts av stark mänsklig medkänsla, eller
5. om gärningen, utan att vara fri från ansvar, är sådan som avses i 24 kap.

Om det är påkallat med hänsyn till brottets straffvärde, får dömas till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet. *Lag (2010:370)*.

Billighetsskäl i 29 kap. 5 § BrB:

Vid straffmätningen skall rätten utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta

1. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av allvarlig kroppsskada,
- 2. om den tilltalade efter förmåga sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet,**
- 3. om den tilltalade frivilligt angett sig,**
4. om den tilltalade förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket,
5. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av eller om det finns grundad anledning anta att han kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning från anställning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning,
6. om den tilltalade till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde,
7. om en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks eller
- 8. om någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.**

Föreligger omständighet som avses i första stycket, får rätten, om särskilda skäl påkallar det, döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet. *Lag (1988:942)*

Straffelovens 10 kap:

§ 80. Ved straffens fastsættelse skal der under hensyntagen til ensartethed i retsanvendelsen lægges vægt på lovovertrædelsens grovhed og på oplysninger om gerningsmanden.

Stk. 2. Ved vurderingen af lovovertrædelsens grovhed skal der tages hensyn til den med lovovertrædelsen forbundne skade, fare og krænkelse samt til, hvad gerningsmanden indså eller burde have indset herom. Ved vurderingen af oplysninger om gerningsmanden skal der tages hensyn til dennes almindelige personlige og sociale forhold, dennes forhold før og efter gerningen samt dennes bevæggrunde til gerningen.

§ 82. Det skal ved straffens fastsættelse i almindelighed indgå som formildende omstændighed,

- 1) at gerningsmanden ikke var fyldt 18 år, da gerningen blev udført,
- 2) at gerningsmanden har høj alder, når anvendelse af den sædvanlige straf er

unødvendig eller skadelig,

3) at gerningen grænser til at være omfattet af en straffrihedsgrund,

4) at gerningsmanden har handlet i undskyldelig uvidenhed om eller undskyldelig misforståelse af retsregler, der forbyder eller påbyder handlingens foretagelse,

5) at gerningen er udført i en oprørt sindstilstand, der er fremkaldt af forurettede eller personer med tilknytning til denne ved et uretmæssigt angreb eller en grov fornærmelse,

6) at gerningen er begået som følge af tvang, svig eller udnyttelse af gerningsmandens unge alder eller betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold,

7) at gerningen er begået under indflydelse af stærk medfølelse eller sindsbevægelse, eller der foreligger andre særlige oplysninger om gerningsmandens sindstilstand eller omstændighederne ved gerningen,

8) at gerningsmanden frivilligt har afværget eller søgt at afværge den fare, der er forvoldt ved den strafbare handling,

9) at gerningsmanden frivilligt har angivet sig selv og aflagt fuldstændig tilståelse,

10) at gerningsmanden har givet oplysninger, som er afgørende for opklaringen af strafbare handlinger begået af andre,

11) at gerningsmanden har genoprettet eller søgt at genoprette den skade, der er forvoldt ved den strafbare handling,

12) at gerningsmanden på grund af den strafbare handling fratages en af de i [§ 79](#) omhandlede rettigheder eller påføres andre følger, der kan sidestilles med straf,

13) at straffesagen mod gerningsmanden ikke er afgjort inden for en rimelig tid, uden at det kan bebrejdes gerningsmanden,

14) at der er gået så lang tid, siden den strafbare handling blev foretaget, at anvendelsen af den sædvanlige straf er unødvendig.

Artikel 6 EKMR

1. Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. Domen skall avkunnas offentligt, men pressen och allmänheten får utestängas från förhandlingen eller en del därav av hänsyn till den allmänna moralen, den allmänna ordningen eller den nationella säkerheten i ett demokratiskt samhälle, eller då minderårigas intressen eller skyddet för parternas privatliv så kräver eller, i den mån domstolen finner det strängt nödvändigt, under särskilda omständigheter när offentlighet skulle skada rättvisans intresse.

2. Var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts.

3. Var och en som blivit anklagad för brott har följande minimirättigheter

a) att utan dröjsmål, på ett språk som han förstår och i detalj, underrättas om innebörden av och grunden för

anklagelsen mot honom,

b) att få tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar,

c) att försvara sig personligen eller genom rättegångsbiträde som han själv utsett eller att, när han saknar tillräckliga medel för att betala ett rättegångsbiträde, erhålla ett sådant utan kostnad, om rättvisans intresse så fordrar,

d) att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot honom samt att själv få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som vittnen åberopade mot honom,

e) att utan kostnad bistås av tolk, om han inte förstår eller talar det språk som begagnas i domstolen.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor:

Författningar

SFS 1940:740 Rättegångsbalk

SFS 1994:1219 Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna

SFS 1962:700 Brottsbalken

Statens offentliga utredningar

SOU 2012:34 Nya påföljder

SOU 2005:117 Ett effektivare brottmålsförfarande – några ytterligare åtgärder

SOU 2001:74 Kartellbekämpningsutredningen

SOU 1986:14 Påföljd för brott om straffskalor, påföljdsval, straffmätning och villkorlig frigivning med mer

Propositioner

Prop. 1987/88:120 Om ändring i brottbalken m.m (straffmätning och påföljdsval m.m.)

Betaenkningar:

Straffelovrådets betaenkning nr. 1424/2002 om straffsattsættelse og strafferammer

Betaenkning av straffelovskommissionen 9 nov 1917

Betaenkning av kommissionen 1912 om strafferammer og prøvelslåtelse

Folketingstidende

Første behandling af lovforslag nr. L 99: Forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Ændring af strafferammer og bestemmelser om straffsattsættelse m.v.), den 10/12 2013, del F 2929, 2003-04

Følgende er hämtade från Folketingets webarkiv: (<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm> 2013-12-20):
Betænkning afgivet 19/2-04 af Retsudvalget: Forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven. (Ændring af strafferammer og bestemmelser om straffsattsættelse m.v.), del B 968, 2003-04

Lovforslag som fremsat till L 99: Forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Ændring af strafferammer og bestemmelser om straffastsættelse m.v.), del A 3277, 2003-04

Skiftlig fremsættelsestale: Lovforslag nr. L 99: Forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven. (Ændring af strafferammer og bestemmelser om straffastsættelse m.v.), 26/11 03, del A 3364, 2003-04

Övrigt

Anklagemyndighedens Årsberetning: Rigsadvokaten, 11/1998

Litteratur

Berggren, Nils-Olof, Bäcklund, Agneta, Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Munck, Johan, Träskman, Per Ole, Victor, Dag, Wennberg, Suzanne, Wersäll, Fredrik: *Brottsbalken - en kommentar, Lagkommentar i Zeteo*, Norstedts Juridik AB, version till den 1 juli 2013

Bogdan, Michael: *Concise Introduction to Comparative Law*, upplaga 1,

Europa Law Publishing, Groningen/Amsterdam, 2013

Jareborg, Nils och Zila, Josef: *Straffrättens påföljdslära*, upplaga 3, Norstedts Juridik, Mölnlycke, 2010.

Nationalencyklopedin (band 11), Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, 1993

Peczenik, Aleksander: *Vad är rätt?: Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, upplaga 1, Stockholm, 1995

Smith, Eva, Jochimsen, Jörgen, Kistrup, Michael, Lund Poulsen, Jakob: *Straffeprocessen*, upplaga 1, Thomson, Köpenhamn, 2008

Toftegaard Nielsen, Gorm: *Strafferet 1 – ansvaret*, upplaga 1, jurist og økonomiforbund forlag, Denmark, 2008.

Vestergaard, Jorn: *Strafferetlige sanktioner*, upplaga 1, Gjellerup, Denmark, 2012

Waaben, Knud och Langstedt, Lars Bo: *Strafferettens almindelige del 1 – ansvarslaeren*, upplaga 2, Zeuner grafisk a/s, Köpenhamn, 2012

Ågren, Jack: *Billighetsskålen i BrB 29:5 – berättigande och betydelse vid påföljdsbestämning*, jure förlag ab, Stockholm, 2013

Artiklar

Borgström, Peter: *Riksåklagaren kritisk mot "plea bargain" och den s.k. kronvittnesmetoden*, Juridisk Tidskrift 1989/90 s. 672-681

Holmqvist, Lena, *Billighetshänsyn*, SvJT 1999 s. 189

Jareborg, Nils: *Påföljdsbestämningens struktur*, SvJT 1992 s. 257

Nilsson, Tomas: *Ett reformerat påföljdssystem – synpunkter från en försvarare*, SvJT 2010 s. 474

Olsson, Thomas: *En ny strafflindringsgrund*, SvJT 2010 s. 483

Toftegaard Nielsen, Gorm: *Straffelovrådets betænkning om straffsættelse og stafferammer - Arbejdet med Straffelovrådets betaenkning om straffsaettelse och rammar gik så stærkt att regeringen inte fik den ønskade undersøgelse*, Juristen nr. 10, 2003

Träskman, Per Ole: *Påföljd, proportionalitet och prioritering av samhällsstraff*, SvJT 2003 s. 173

Ågren, Jack: *Straffrabatt för kronvittnen som riskerar hot om allvarliga repressalier*, JT vid Stockholms Universitet 2009-2010, Nr 3

Övrigt

Brottsförebyggande rådet: *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*, BRÅ rapport: 2005:11, Stockholm, Fritzes, 2005

Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål - en idéskrift, Edita, 2006

Elektroniska källor

Ask, Beatrice, Avsan, Anti, Bali, Hanif, König Jerlmyr, Anna, Sandin, Michael, Sonesson, Anja, Strömmer, Gunnar, Widmark, Urban, Moderaterna: *Bekämpa alla brott*, hämtad den 24 november 2013 från:

http://www.moderat.se/sites/default/files/attachments/bekampa_alla_brott.pdf

Espersen, Lene, Hjortnæs, Lars, besvarelse af spørgsmål nr. 785 (Alm. del) som Folketingets Retsudvalg har stillet til justitsministeren den 28. maj 2008, Retsudvalget 2007-08 (2. samling), hämtad den 20 december 2013 från:

<http://www.ft.dk/samling/20072/almindel/reu/spm/785/svar/560784/577230/index.htm>

Helmerson, Katarina, Sveriges Radio Ekot, *Förslaget om kronvittnen är problematiskt*, hämtad den 20 december 2013 från:

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5447985>

Magnusson, Erik, Sydsvenskan: *Åklagare välkomnar kronvittnen*, hämtad den 22 november 2013 från: <http://www.sydsvenskan.se/sverige/aklagare-valkomnar-kronvittnen/>

Persson, Anna, Dagens Juridik: *Beatrice Ask vill införa kronvittnen i rätten – förslaget får nu kritik av advokatsamfundet*, hämtad den 16 december 2013 från:

<http://www.dagensjuridik.se/2013/10/beatrice-ask-vill-infora-kronvittnen-i-ratten-forslaget-far-nu-kritik-av-advokatsamfundet>

Publicerad av nyhetsbyrån Ritzau, Politiken: *Rockerforsvarer: Kronvidne må føle sig snydt*, hämtad den 22 november 2013 från:

<http://politiken.dk/indland/ECE1819050/rockerforsvarer-kronvidne-maa-foele-sig-snydt/>

Svenska Dagbladet Nyheter: *Ask vill införa kronvitnesssystem*, hämtad den 20 december 2013 från: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/ask-vill-infora-kronvitnessystem_7925050.svd

Rättsfallsförteckning

Svenska domar

NJA 2009 s. 599

Hovrätten för Västra Sverige, dom den 16 november 2009, i mål nr B 3062-09

Hovrätten för Västra Sverige, dom den 2 april 2009, i mål nr B 1236-09

Göteborgs tingsrätt, dom den 11 juni 2009, i mål nr B 724-08

Göteborgs tingsrätt, dom den 14 januari 2009, i mål nr B 9178-08

Danska domar

Højesterets dom U.2011.2203H, afsagt 4 maj 2011

Højesterets dom U.1998.1317H, afsagt 17 juni 1998

Vestre Landsrets dom 23 oktober 2012, dom i Tidsskrift for Kriminalret 2013.62,

V2012.S-1384-12, hämtad den 20 december 2013 från:

<http://jura.karnovgroup.dk.ludwig.lub.lu.se/document/7000523991/1?versid=432-1-2004>

Vestre Landsrets dom 23 juni 2010, dom i Tidsskrift for Kriminalret 2010.863,

V2010.S-0428-10, hämtad den 20 december 2013 från:

<http://jura.karnovgroup.dk.ludwig.lub.lu.se/document/7000471878/1?versid=432-1-2004>

Vestre Landsrets dom 29 oktober 2004, dom i U.2005.2513H, hämtad den 20 december 2013 från:

<http://jura.karnovgroup.dk.ludwig.lub.lu.se/document/7000310102/1?versid=37-1-1998>